

YASHIL ENERGETIKANING IQTISODIY SAMARADORLIGI

ANNOTATSIYA

Ushbu ilmiy tadqiqotda yashil energetikaning iqtisodiy samaradorligi chuqur tahlil qilinadi. Asosiy maqsad – qayta tiklanuvchi energiya manbalarining iqtisodiy ustunliklarini aniqlash va ularning bozor narxlari shakllanishiga ta'sirini o'rganishdir. Tadqiqotda yashil energetika sohasida monopoliyaning mavjudligi va narx belgilash mexanizmlariga ko'rsatiladigan ta'sirlar ham ko'rib chiqiladi. Yashil energetika texnologiyalarining investitsiyaviy jozibadorligi, ishlab chiqarish xarajatlari, bozor raqobati va davlat siyosatining iqtisodiy samaradorlikka ta'siri asosiy e'tiborda bo'ladi.

Kalit so'zlar: yashil energetika, iqtisodiy samaradorlik, monopoliya, narx shakllanishi, investitsiya, qayta tiklanuvchi energiya

ABSTRACT

This research analyzes the economic efficiency of green energy. The main purpose is to identify the economic advantages of renewable energy sources and examine their impact on price formation in the market. The study also explores the presence of monopoly in the green energy sector and its influence on pricing mechanisms. The investment attractiveness of green energy technologies, production costs, market competition, and the effect of government policy on economic efficiency are central to the analysis.

Keywords: green energy, economic efficiency, monopoly, price formation, investment, renewable energy

Yashil energetika so'nggi yillarda global iqtisodiyotda muhim o'rin egallab, uning samaradorligi va iqtisodiy afzalliklari ko'plab davlatlar uchun strategik ahamiyat kasb etmoqda. Qayta tiklanuvchi energiya manbalari – quyosh, shamol, gidro va biomassa asosida ishlab chiqariladigan energiya turlari – an'anaviy energiya resurslariga nisbatan bir qator iqtisodiy ustunliklarga ega. Bu ustunliklar, avvalo, resurslarning cheksizligi, ekologik tozaligi va uzoq muddatli barqarorlik imkoniyatlari bilan bog'liq. Yashil energetikaning iqtisodiy samaradorligini

baholashda ishlab chiqarish xarajatlari, investitsiya hajmi, texnologik rivojlanish darajasi va bozor infratuzilmasi muhim rol o'ynaydi.

Yashil energetika texnologiyalariga sarmoya kiritish dastlab yuqori xarajatlarni talab qilishi mumkin, biroq uzoq muddatda bu xarajatlar an'anaviy energiya turlariga nisbatan tezroq qoplanadi. Masalan, quyosh va shamol elektr stansiyalarining qurilish qiymati dastlab yuqori bo'lsa-da, ularning ekspluatatsiya xarajatlari past, texnik xizmat ko'rsatish va yoqilg'i xarajatlari esa deyarli yo'q. Bu esa yashil energetikaning umumiy iqtisodiy samaradorligini oshiradi. Bundan tashqari, energiya ishlab chiqarishda mahalliy resurslardan foydalanish imkoniyati importga bog'liqlikni kamaytiradi va milliy iqtisodiyot barqarorligini mustahkamlaydi.

Iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashda bozor raqobati va monopoliyalarning roli alohida ahamiyatga ega. Yashil energetika sohasida dastlabki bosqichda ko'pincha yirik kompaniyalar va davlat korxonalari ustunlik qiladi. Bu holat monopolistik tuzilmani yuzaga keltiradi va narx shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Monopoliya sharoitida ishlab chiqaruvchi kompaniyalar narxlarni sun'iy ravishda yuqori darajada belgilashga harakat qilishi mumkin, bu esa iste'molchilar uchun energiya narxining oshishiga olib keladi. Shu bilan birga, davlat tomonidan raqobatni rag'batlantirish, kichik va o'rta biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlash orqali monopolistik bosimni kamaytirish mumkin.

Yashil energetika bozorida narx shakllanishi bir necha omillarga bog'liq. Birinchidan, texnologik taraqqiyot natijasida ishlab chiqarish xarajatlari pasayib boradi, bu esa energiya narxining arzonlashuviga olib keladi. Ikkinchidan, davlat subsidiyalari va soliq imtiyozlari yashil energiya ishlab chiqaruvchilar uchun qo'shimcha iqtisodiy rag'bat yaratadi. Uchinchi muhim omil – energiya bozorida raqobat muhitining shakllanishidir. Raqobat kuchaygan sari ishlab chiqaruvchilar o'z xarajatlarini optimallashtirishga va narxlarni pasaytirishga intiladilar.

Yashil energetika sohasida iqtisodiy samaradorlikni oshirish uchun investitsiya muhitining jozibadorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Investitsiyaviy xavflar, texnologik yangiliklarni joriy etish va infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha davlat siyosati samarali olib borilsa, bu sohada iqtisodiy samaradorlik sezilarli darajada

ortadi. Yashil energetika loyihalarining uzoq muddatli rentabelligi va barqarorligi investorlar uchun muhim omil hisoblanadi. Ayni chogʻda, xalqaro tajriba shuni koʻrsatadiki, yashil energetika sohasida davlat va xususiy sektor oʻrtasidagi hamkorlik iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim rol oʻynaydi.

Monopoliyaning narx shakllanishiga taʼsiri alohida eʼtiborga loyiq. Yirik kompaniyalar yoki davlat korxonalari bozorning asosiy qismini nazorat qilganda, ular narxlarni bozor talabidan yuqoriroq darajada belgilash imkoniyatiga ega boʻladi. Bu holat energiya isteʼmolchilari uchun noqulayliklar tugʻdiradi va iqtisodiy samaradorlikni pasaytirishi mumkin. Shu sababli, davlat tomonidan raqobatni kuchaytirish, bozorga yangi ishtirokchilarni jalb qilish va monopoliyaga qarshi siyosat yuritish alohida ahamiyatga ega. Bozorda raqobat muhitining shakllanishi energiya narxining adolatli va iqtisodiy asoslangan darajada belgilanishiga yordam beradi.

Yashil energetikaning iqtisodiy samaradorligi nafaqat ishlab chiqarish xarajatlari va narx shakllanishi bilan, balki ijtimoiy va ekologik omillar bilan ham bogʻliq. Yashil energiya texnologiyalari atrof-muhitga salbiy taʼsirni kamaytiradi, sogʻliqni saqlash xarajatlarini qisqartiradi va yangi ish oʻrinlari yaratadi. Bu omillar iqtisodiyot uchun qoʻshimcha ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Shu oʻrinda, yashil energetika sohasida innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi va energiya bozorida raqobatbardoshlikni kuchaytiradi.

Yashil energetikaning iqtisodiy samaradorligi koʻplab omillarga bogʻliq. Bozorda monopoliyaning mavjudligi narx shakllanishi va iqtisodiy samaradorlikka salbiy taʼsir koʻrsatishi mumkin. Shu sababli, davlat tomonidan raqobatni ragʻbatlantirish, investitsiyalarni jalb qilish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali yashil energetika sohasida iqtisodiy samaradorlikni oshirish mumkin. Yashil energetika nafaqat iqtisodiy, balki ekologik va ijtimoiy jihatdan ham istiqbolli yoʻnalish hisoblanadi.

XULOSA

Yashil energetikaning iqtisodiy samaradorligini taʼminlash uchun ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, bozor raqobatini kuchaytirish va

monopoliyalarning ta'sirini cheklash muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, davlat tomonidan raqobatni rag'batlantirish va investitsiyalarni jalb qilish orqali yashil energetika sohasida iqtisodiy samaradorlikni oshirish mumkin. Yashil energetika texnologiyalarining rivojlanishi energiya narxining barqaror va adolatli shakllanishiga, iqtisodiyotning barqaror o'sishiga va ekologik muhofazaga xizmat qiladi. Amaliy jihatdan, davlat siyosatining izchil olib borilishi va innovatsion yondashuvlar iqtisodiy samaradorlikni yanada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Stiglitz J.E., Walsh C.E. Iqtisodiyot. Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
2. Sadorsky, P. Renewable energy consumption and economic growth in emerging countries. Energy Policy, 2010.
3. Yergin, D. The Quest: Energy, Security, and the Remaking of the Modern World. Penguin Press, 2011.
4. IEA. World Energy Outlook 2022. International Energy Agency, 2022.
5. Aghion, P., Howitt, P. Endogenous Growth Theory. MIT Press, 1998.
6. Sovacool, B.K. The Political Economy of Renewable Energy. Energy Policy, 2009.
7. Uzbekistan Respublikasi Energetika vazirligi. Yashil energetika bo'yicha strategik dastur. Toshkent, 2023.
8. Pearce, D., Turner, R.K. Economics of Natural Resources and the Environment. Johns Wiley & Sons, 1990.

@OsonTopshirBot